

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-07-08, iš Miuncheno - į Berlyną

Vandukai, / Tai juk beveik visa savaitė, kaip aš tau nieko nerašiau.

Vandukai,

Tai juk beveik visa savaitė, kaip aš tau nieko nerašiau. O tu ar nepagalvojai negerai?

O nerašiau – nes mano galvoj devyni vėjai užė. Vaikščiojau pakrantėmis ir švilpavau[,] ir pats nežinojau, ką dariau. Kažkokie beprotingi planai mano smegenyse raizgojos, o aš pasižiūriu į saulę, ištiesiu rankas ir juokiuos. O šitos tai baltos gėlės – tai iš tolimos Austrijos atneštos. Tos, kur mažutės, nežinau, kaip jos vadinamos, o ta, kur didesnė[,] – edelveis, o ji buvo aukštai, netoli dangaus, debesyse – ir aš ją skyniau[,] ir juokiaus ant bedugnės krašto.

O tu manęs nebark, kad aš visą savaitę nieko neparašiau. O tu žinai, ką aš dar dariau? Nusipirkau čigonų kalbos gramatiką ir zubrijau. Labai gražios formos, skamba skambiau už italų ir lietuvių, tai labai įdomus dalykas! Kažkodel man krito į galvą visokios gramatikos ir aš jose paskendau: церковно славянский [1], bulgarų, lenkų, serbų, chorvatų, čekų, slovėnų, sorbų, polabų – ir visas formulas man norisi linijomis piešti. Ir kaip jos skamba, tos formulos!

Gavau čekų kalba Otokar Bžezina [2] raštus ir turiu juos[,] ir vokiečių kalba skaitau – rašysiu studiją: įstabus dalykas!

Ačiū už žinias apie Mickevičių [3] – man labai svarbu, kad Mickevičius mokėjo lietuviškai biškį, kad kilęs iš lietuvių bajorų ir kad nėra Lenkijoje gatvių Mickevičiaus vardu. Visa kita Biržiška [4] labai naiviai argumentuoja. Pirmadienį dar su profesoriu [5] barsiuos. Nors šį pirmadienį aš irgi skandalijau – bjaurybė, kai visi tyli, tai jis reikalauja, kad aš kalbėčiau, o mūsų pažiūros diametralinai priešingos. Kuo mūsų dvikova pasibaigs – nežinau, tik man jau nusibodo, paieškosiu kitų metodų. Šiandie parašiau tavo tėvui [6] laišką apie kumpį tonu kaip senam geram draugui – visai kitu[,] negu pirma. Jeigu pataikiau – tai mes esame iš tikrųjų artimi prieteliai.

O žinai, aš mėgstu, net myliu tavo tėvą: tai nedaug tokių žmonių tėra pasauly. Tik indomu, ką jis pasakys apie šį mano laišką, tik man rodos, kad tokiuo tonu rašyti Tu man nepatartum, o aš ėmiau ir parašiau – ir mano širdis juokias – man rodos[,] nebus negerai, o mes su tavo tėvu galim būti draugai – aš jį myliu. Šiandie šeštadienis, o rytoj aš keliuos 3 valandą rytą ir važiuoju į kalnus, būsiu aukščiau negu ten, kur šis edelveisas išaugo.

Vanduk[,] aš tave norėčiau visą, visą išbučiuoti, kad tu sutirptum mano krūtinės kaitroj! Tu mano Vandukas!

Bal.

Šiandie užsisakiau del vizitkos kelnes už 2000 auks., būsiu frantas. [7]

Žinai, aš turbūt susipyksiu su br. Kaziu [8], o dėl ko – paskui parašysiu. [9]

KOMENTARAI

[1] Церковно славянский rus =bažnyčios slavų kalba.

[2] Otokar Březina (1868–1929), čekų poetas, žymiausias čekų simbolistas. Planuotos studijos apie Otokaro Březinos eiles Balys Sruoga neparašė. Čekų poeto eilių vertimų Balys Sruoga ėmėsi beveik po metų: „Vakar iš liūdnumo verčiau Otokaro Březinos labai liūdnas didingas eiles poemą[...]“; „Taip-pat sutiksiu ir „Gairėse“ rašyti, kurioms aš turbūt duosiu mano Březinos vertimus – kad tu žinotum, koks tai įstabus daiktas, tasai Březina! Kokia galia, kokia gyvybė, koks jis vienas pasauly ir kaip jame visas pasaulis sukaupia!“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1923-03-19–20, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 669, l. 1r-v). Balys Sruoga eilių vertimą įteikė žurnalui *Gairės*: „Siunčiu kol kas vertimą iš čekų originalo – Březinos eilių[...], [...] manau, kad ne pro šalį būtų ir mums Březinos dvasia pasiūgėti“ (Balio Sruogos laiškas Vytautui Bičiūnui, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-03-21, in: *VUB RS*, f. 1, b. 262, l. 1r). Otokar Březina, „Vigilijos“ [I. Sargais mes budim tavo], [II. Klausykite! Spindulių daina], [III. O Amžino Žodžio Galia!], vertė Balys Sruoga, in: *Gairės*, 1923, Nr. 2, p. 1–3.

[3] Adomas Mickevičius (1798–1855), lenkų ir lietuvių rašytojas, žymiausias lenkų romantizmo atstovas. Vandos Daugirdaitės laiškas Baliui Sruogai apie Adomą Mickevičių neišliko. Išliko anksčiau Baliui Sruogai rašytas Fausto Kiršo laiškas šia tema: „Sruoga! / Iš karto gavau Tavo bent kelis laiškus įvairiais klausimais, kad nebežinau, į kurį įkibti. Ir kas Tau šovė galvon, kad aš galiu ką nors daugiau žinoti apie Mickevičių, negu Tu. Biržiškos knygą turiu, bet Kaune, nepasidžiaugsi. Ir nemenu, kaip jis nagrinėja jo lietuvių. O aš, nežinodamas, kurias žinias apie Mickevičių turi, negi galiu Tau disertaciją per pusę valandos parašyti. Bet apgraiboms ši tą pabrėžiu Tavo širdžiai ir pykčiui nuraminti. – Visų pirma aš nesuprantu, ką nori pasakyti, klausdamas – kad Mickevičius dūšioj lietuvis buvo. – Mano įsitikinimu, Mickevičius sąmonėje buvo tikriausias lenkas ligi konfederatkos, bet savo būde, įgimtuos palinkimus, minties stiprume ir jos pergyvenime – lietuvis. Jis buvo sąmoningas lenkas ir nesąmoningas lietuvis. Būdamas lietuvis jis niekumet nebūtų „Polskie pelgrzymstwo“ [lenk = „Lenkų piligrimystė“ – A. Mickevičiaus politinių straipsnių ciklas, skelbtas 1832–1833 m. Paryžiuje lenkų emigraciniame laikraštyje „Pielgrzym Polski“] rašęs. Žengė literatūron kaip jų novatoris, lenkų mūzos ir politikos apaštalas. Del ko? Del to, kad jis, lietuviams vergaujant po lenkų jungu per amžius, įtikėjo, jog tos dvi tautos amžinai susiliejo, o tai patvirtina jo pasakymas, jog lietuvis ir lenkas – tikri broliai ir niekumet nesipeš. Mickevičiaus, kaip ir jo draugų universitete Čechoto ir Zano arba tojo periodo Kraševskio, Syrokomlės, Chodzcos ir kitų minties vyrų, žodis – Lietuva – buvo tas pats, kaip Lenkija, tik toks skirtumas, kad – Lietuva – buvo perimta misticizmo, kuriam Mickevičius visados kaupėsi ir kurį net taip stipriai pernešė lenkams. Ir aš manau, jog Mickevičius klydo grynai socialiniai, bet ne idėjiniai. Kalbant tendenciniai, jo „Polskie pelgrzymstwo“ visai nėra lenkų dvasios ar kultūros išdava, bet visa tai yra – *wysnuto* [lenk = atsiradę, kilę] – iš gilios lietuvių išsiilgimo širdies, nes panašios mintys lenkų pakilimams visai svetimos. Mickevičius taip pat tik socialiniai klydo prakalboj į „Konrad Wallenrod“ cituodamas Schillerį ir taikindamas į lietuvių egzistavimą, būtent, kas numirė gyvenimui, tas turi atgimti dainoje. Ta mintimi eidamas jis dainavo visas Lietuvos gražybes ir, būdamas magnatų įtrauktas į lenkų sukūrį, Lietuvai davė tiek, kiek iš Dievo turėjo lietuvių, bet ne tiek, kiek galėjo duoti, atvėręs visas lietuvių minties knygas. Bet lenkai būtų paskutiniai kiaulės, jeigu jo nesisavintų, nes jis juos pasaulin išvedė, lietuviai taip pat būtų ne lietuviai, jei užmirštų galingą, nors ir klystantį, sūnų, kuriam buvo lemta lietuvių dvasios kilnumu su Dievu kalbėti. Ir aš manau, jog lenkams Mickevičius yra įsivaizduojama didybė. Užmirštant visa, ką jis lenkams davė, – technikinio ir idėjinio stimulo, kas pasilieka pačiuos lenkuos platesniu pasauliniu mastu, gilaus istoriko akyse, tik ne tokio, kaip Tavo profesorius, Mickevičius lenkų dvasią užtemdė ir iškėlė lietuvių didybę. / Aš neabejoju, jei būtų kas nors stipriai į Mickevičių paveikęs, jam taip garbinant Lietuvą, jis būtų mielai sugiedojęs motiniška kalba. Deja, lietuviai tuomet buvo prirakinto vergo lopšyje, o Mickevičių patraukė bajorų apaštalavimas. Tam faktui įtvirtinti, man rodos, tinka atsitikimas su Kraševskiu, kuris yra tos pat kartos sūnus. Kiek man teko nugirsti, „Aušros“ Basanavičiaus laikais, „Aušrai“ pasirodžius, lietuviams subruzdus, buvę kreiptasi prie senelio Kraševskio, kaip lietuvių, rašančio lenkų kalba, imti lietuviškai rašyti. Kraševskis pasigailėjęs, jog jis stipriai senas, kad galėtų visas mintis naujon vagon pakreipti, bet niekumet nesigynė lietuvis esąs. Iš tikrųjų, kas gi toji tuomet „Aušra“ buvo? Keletas karštuolių ėmė senas tradicijas laužti. Jei šiandien mums „Aušra“ yra mistinga pranašystė, tai visai nereiškia, kad jinai tuomet galėjo stiprų atsispyrimą parodyti arba dvasios stiprybė – raštais – perversti luomų tradicijas. – Be to, Skirmantaitė, Jablonskienė, Davaino Silvestravičius yra grynai mickevičiniai, bet lietuviams lietuviškai išaugus, jie pasilieka lenkų žodyje, bet nieko bendra neturi su konfederatka... / Taip vaizduojuos lietuvių literatūrą lenkų kalba. / Bet savo profesorius gali priminti, jog lietuviai, berods, XV ir XVI amžiaus, turi literatūros lotynų kalba iš vienuolynų. Ten apgiedamos medžioklės po Lietuvos miškus, Trakai ir t. t. Ar Tavo profesorius juos norėtų taip pat Horacijaus ir Vergilijaus ainiams dovanoti? Jeigu Tavo profesorius yra ne mitingų oratorius, bet rimtas istorikas, tai jis turėtų tautinėje genijaus sieloj pagyventi ir mokslo sakiniams puošti, bet ne kasdieninio agitatoriaus norus patenkinti, kas visai suprantama ir įsivaizduojama. / Tiek Tau tegaliu pasakyti. Dabar pavasaris, aš taip iškrikęs, o Tu su tokiais rimtais dalykai[s] kimbi. Bet aš Tau, matai, mesterėjau keletą minčių – o iš jų daryk išvadas. Spausk profesorį prie sienos. Įdomu, kuriais argumentais jis Mickevičių suslavino. Gyvuok sveikas. Bučiuoju / Faustas / 1922-VI-22 / Berlynas [...]“ (Fausto Kiršos laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1922-06-22, in: *LLTI BR, f. 53, b. 760, l. 1r-v; Idem., in: Lietuvių rašytojai laiškuose ir atsiminimuose*, vyr. redaktorius Kostas Korsakas, Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, Vaga, 1987, p. 226–228).

- [4] Mykolas Biržiška (1882–1962), lietuvių literatūros istorikas, Lietuvos universiteto dėstytojas Kaune. Kalbama apie Lietuvių mokslo draugijos leidinį – Mykolo Biržiškos mokykloms parengtos knygos *Iš Adomo Mickevičiaus raštų* pirmąją dalį, išspausdintą 1919 m. Vilniuje „Žaibo“ spaustuvės.
- [5] Erichas Bernekeris (1874–1937), vokiečių kalbininkas, slavistikos specialistas, prūsų ir baltų kalbų tyrėjas. Balys Sruoga Miuncheno universitete išklausė keturis lingvistinius ir literatūrinius jo dėstytus kursus – slavų folklorą, rusų literatūros istoriją, senąją slavų gramatiką ir slavų veiksmažodį. Profesorius Baliui Sruogai pasiūlė ir disertacijos temą, vadovavo jo darbui.
- [6] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), Vandos Daugirdaitės tėvas, ūkininkas Būgiuose, Medemrodės girininkas.
- [7] Sakinys, prirašytas lapo antrosios pusės kairėje paraštėje vertikaliai.
- [8] Kazimieras Sruoga (1899–1974), jauniausias Balio Sruogos brolis, gaudamas stipendiją, 1921–1923 m. studijavo ekonomiką Berlyno universitete. Toliau sekančiuose išlikusiuose Balio Sruogos laiškuose nesutarimas su broliu nepaaiškintas.
- [9] Sakinys, prirašytas lapo antrosios pusės viršuje priešinga laiško tekstui kryptimi.